

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

ВАРШАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (Республіка Польща)
УНІВЕРСИТЕТ МАРІЇ КЮРІ-СКЛОДОВСЬКОЇ (Республіка Польща)
УНІВЕРСИТЕТ ІМ. Ф. ПАЛАЦЬКОГО В ОЛОМОУЦІ (Чеська Республіка)
ТБІЛІСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНЕ ДЖАВАХІШВІЛІ (Грузія)
ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ»
ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

МАТЕРІАЛИ

III Міжнародної науково-практичної конференції

«УКРАЇНСЬКА МОВА В СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ВИМІРІ»
(до 90-ліття від дня народження доктора філологічних наук, професора,
члена-кореспондента НАН України І. Р. Вихованця)

9–10 жовтня 2025 року

ЛУЦЬК – 2025

УДК 811.161.2(08)

У 45

*Рекомендовано до друку науковою радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 11 від 26 вересня 2025 року)*

Рецензенти:

Громик Ю. В. – кандидат філологічних наук, професор, ректор з навчальної роботи та рекрутації Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Вінтонів М. О. – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Совтис Н. М. – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови та славістики Рівненського державного гуманітарного університету.

УКРАЇНСЬКА МОВА В СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ВИМІРІ :
матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (до 90-ліття від дня народження доктора філологічних наук, професора, члена-кореспондента НАН України І. Р. Вихованця), м. Луцьк, 9–10 жовтня 2025 р.; відп. ред.: Н. М. Костусяк, Т. Є. Масицька. Луцьк : ФОП Мажула Ю. М., 2025. 302 с.

ISBN 978-617-8279-64-6

Збірник матеріалів віддзеркалює сучасний науковий вимір української мови. У ньому запропоновані наукові матеріали присвячені актуальним проблемам неології, фразеології, лексикографії, діалектології, ономастики, етнолінгвістики, лінгвофольклористики, соціолінгвістики, медіалінгвістики. Функційний аспект мови розглянуто крізь призму змін наукових парадигм. Новітні методи навчання української мови схарактеризовано на тлі сучасної вищої та середньої школи. Досліджено деякі сучасні аспекти навчання української мови як іноземної тощо.

Видання прислужиться науковцям, викладачам, учителям, здобувачам освіти, а також усім, хто цікавиться здобутками та перспективами української мови.

*Матеріали надруковано в авторській редакції.
За достовірність інформації, уміщеної в опублікованих матеріалах,
несуть відповідальність автори.*

© Колектив авторів, 2025
© Кафедра української мови та лінгводидактики,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
укладання, оформлення, 2025
ISBN 978-617-8279-64-6

ЗМІСТ

Багмут Ірина

ЛЕКСЕМА ВТОРГНЕННЯ: ДО ПИТАННЯ ЛЕКСИКОГРАФІЙНОГО ОПИСУ.....11

Балаж Юлія

СЕМАНТИЧНА ПРИРОДА ПАЦІЄНТИВНИХ КЛЮЧОВИХ КОМПОНЕНТІВ У РЕЧЕННЯХ ІЗ ПОШИРЮВАЧАМИ.....16

Баракатова Неонілла

ІНШОМОВНИЙ ПАРЕМІЙНИЙ ФОНД РОМАНУ ЛЕСІ СТЕПОВИЧКИ «ШЛЮБ З КУХЛЕМ ПІЛЬЗЕНСЬКОГО ПИВА».....21

Баурда Альбіна

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЯК ЗАСІБ АКТУАЛІЗАЦІЇ КОЛЕКТИВНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНЦІВ У МАСМЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ.....24

Бойко Марія

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНОЇ СИТУАЦІЇ КИЄВА У ВОЄННИЙ ПЕРІОД 2022–2023 РОКІВ.....28

Боярський Максим

ОСВІТНІЙ ДИСКУРС УРОКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: КОГНІТИВНИЙ І СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТИ.....32

Бурковська Тетяна

ПРАВОПИСНА ГРАМОТНІСТЬ ЖУРНАЛІСТА ЯК ОСНОВА МОВНОЇ КУЛЬТУРИ НАЦІЇ.....35

Вегеш Анастасія

ІНФОРМАЦІЙНЕ НАВАНТАЖЕННЯ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІХ АНТРОПОНІМІВ У РОМАНІ «ОКО СВІТУ» ГАЛИНИ ПАГУТЯК...37

Возняк Ігор

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО МУЗИЧНОГО ЖАРГОНУ ТА СЛЕНГУ.....44

Гінзбург Михайло

НОВАТОРСЬКІ ГРАМАТИЧНІ ІДЕЇ І. Р. ВИХОВАНЦЯ – МОВОЗНАВЧЕ ПІДґРУНТЯ ФАХОВОМОВНОЇ ТЕОРІЇ ПРОЦЕСОВИХ УТЯМКІВ.....54

Голоюх Лариса

КОГНІТИВНІ ПАРАМЕТРИ КОНЦЕПТУ *УКРАЇНА* В ПРОЗОВИХ ТЕКСТАХ Й. СТРУЦЮКА.....61

Городенська Катерина

НОВАТОРСТВО ГРАМАТИЧНОЇ ТЕОРІЇ І. Р. ВИХОВАНЦЯ.....66

Гримашевич Галина

АКТУАЛІЗАЦІЯ МОРФОЛОГІЧНИХ РИС ПІДЛЯСЬКИХ ГОВІРОК В АНТОЛОГІЇ УКРАЇНОМОВНОГО ПИСЬМЕНСТВА ПІДЛЯШІЯ «КРАЇНА СВОЙОГО СЛОВА».....75

Грицевич Юрій

МОВНІ АНОРМАТИВИ В МОТИВАЦІЙНИХ ЛИСТАХ АБІТУРІЄНТІВ ВНУ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ.....80

Грицкевич Олександра

КОГНІТИВНІ МЕХАНІЗМИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ЕМОЦІЙНОГО ДОСВІДУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ФРАЗЕОЛОГІЇ.....84

Гуска Софія

СТИЛІСТИЧНА РОЛЬ ЗАЙМЕННИКІВ У ПОЕТИЧНОМУ МОВЛЕННІ.....88

Дем'янчук Юлія

ВОЄННА КОМУНІКАЦІЯ ЯК БАГАТОВИМІРНИЙ ДИСКУРСИВНИЙ ФЕНОМЕН – СУСПІЛЬСТВО У ЛАБІРИНТІ ВІЙНИ.....91

Довгань Олексій

МЕДІАЛІНГВІСТИКА АБСУРДУ: ВІД МЕМІВ ДО ПОЛІТИЧНИХ НАРАТИВІВ.....94

Дружинець Марія, Величко Ілля

АСОЦІАТИВНЕ ПОЛЕ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ПРИЗВИЩ ІНШОМОВНОГО ПОХОДЖЕННЯ.....98

Загнітко Анатолій

ВЕКТОРИ ГРАМАТИЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ ІВАНА ВИХОВАНЦЯ...107

Кліменков Володимир

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ АНТРОПОІДЕНТИФІКАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ЩОДЕННИКОВОМУ ДИСКУРСІ XVIII СТ. (НА МАТЕРІАЛІ ЩОДЕННИКОВИХ ЗАПИСІВ М. ХАНЕНКА ТА Я. МАРКОВИЧА).....114

Костусяк Наталія

КАТЕГОРІЙНА СИСТЕМА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В КОНЦЕПЦІЇ ПРОФЕСОРА ІВАНА ВИХОВАНЦЯ.....118

Костусяк Наталія

КАТЕГОРІЯ СТУПЕНІВ ПОРІВНЯННЯ В ЛІНГВІСТИЧНІЙ ПАРАДИГМІ І. Р. ВИХОВАНЦЯ.....124

Кочерга Галина, Рогоза Олександр

ЕТНОКОНЦЕПТИ В ЛІНГВОКУЛЬТУРНОМУ ВИСВІТЛЕННІ....128

Кривенок Владислав, Прокопенко Юрій

ЧУЖОМОВНА ЛЕКСИКА В МОВІ СТЕПАНА БАНДЕРИ: КОРПУСОВА АНАЛІЗА.....133

Кубич Інна

ОСНОВНІ ЛІНГВІСТИЧНІ ПРОБЛЕМИ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ТЕРМІНІВ ДЛЯ ТЛУМАЧНОГО СЛОВНИКА БДЖІЛЬНИЦТВА.....139

Кулик Олена

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ЧИННИК МОВНИХ ЗМІН.....146

Максимчук Віталій

ПРЕЦЕДЕНТНА ФУТБОЛЬНА СИТУАЦІЯ ЯК ЕКСТРАЛІНГВАЛЬНИЙ ЧИННИК ТВОРЕННЯ НЕОЛОГІЗМІВ.....149

Масицька Тетяна

КОНЦЕПЦІЯ СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНИХ ВІДНОШЕНЬ У ГРАМАТИЧНИХ СТУДІЯХ ПРОФЕСОРА ІВАНА ВИХОВАНЦЯ.....154

Маслова Юлія

ВОЄННИЙ ГАЗЕТНИЙ ДИСКУРС У СЕМІОТИЧНОМУ ВИМІРІ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ДІЙСНОСТІ.....159

Матвіюк Софія

ЛЕКСИЧНІ І ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ПАРАМЕТРИ НАЗВ ОСІБ У ПРОЗОВИХ ТЕКСТАХ Г. ПАГУТЯК.....163

Межов Олександр

ЕВОЛЮЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ СЕМАНТИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ РЕЧЕННЯ У ПРАЦЯХ І. Р. ВИХОВАНЦЯ: ВІД СЕМАНТЕМИ ДО СИНТАКСЕМИ.....167

Мельник Ірина

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ КЛАСИ СЛІВ У ГРАМАТИЧНІЙ ТЕОРІЇ
ПРОФЕСОРА ІВАНА ВИХОВАНЦЯ.....177

Мініч Лариса, Лозюк Софія

АНАЛІЗ ДИСКУРСИВНИХ СТРАТЕГІЙ У КОНСТРУЮВАННІ
ОБРАЗУ УКРАЇНСЬКИХ ВІЙСЬКОВИХ У МАСМЕДІЙНИХ ДЖЕ-
РЕЛАХ.....183

Мірченко Микола

ТРОХИ СПОГАДІВ ІЗ КРИНИЦІ ЛІТ, ЛІТ МИНУЛИХ.....189

Навальна Марина

НОВІ ЕКСПРЕСИВНІ ВИЯВИ В МОВІ УКРАЇНСЬКИХ МАСМЕ-
ДІА ПЕРІОДУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....195

Негер Оксана

ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ
КУЛЬТУРНИХ КОДІВ У ВЛАСНИХ НАЗВАХ.....198

Нестерчук Оксана

ДИНАМІКА ІМЕННИКА ЖИТЕЛІВ С. СИЛЬНЕ ЛУЦЬКОГО РАЙОНУ
ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЗА ПЕРІОД З 1853 Р. ПО 1945 Р.202

Павлюк Наталія

ДИСКУРСИВНІ СТРАТЕГІЇ ПРЕЗЕНТАЦІЇ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬ-
ТАТІВ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....207

Пантелєєва Анастасія, Бортун Каріна

ВПЛИВ КОМУНІКАЦІЇ НА ЕВОЛЮЦІЮ СОЦІУМУ.....211

Похилюк Олена

ОСЛАБЛЕНІ ПІДРЯДНІ ЧАСТИНИ В ПОЕТИЧНОМУ МОВ-
ЛЕННІ.....215

Приймачок Оксана

УСНИЙ ПЕРЕКЛАД ЯК РІЗНОВИД ПРОФЕСІЙНОГО ПУБЛІЧНОГО МОВЛЕННЯ.....220

Репак Анастасія

РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ МАЙБУТНЬОГО В ІДІОДИСКУРСІ КИРИЛА ВЕРЕСА.....223

Рошко Світлана, Мірченко Микола

ФРАЗЕОЛОГІЧНА ПОРІВНЯЛЬНА СИНТАКСЕМА В СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНІЙ СТРУКТУРІ РЕЧЕННЯ (НА ПРИКЛАДІ ПОВІСТІ Ю. ВИННИЧУКА «ДІВИ НОЧІ».).....227

Савонік Каріна

ДІЄСЛОВО В СИСТЕМІ ЧАСТИН МОВИ.....234

Суховець Юлія

ПРИЙМЕННИКОВО-ВІДМІНКОВІ ФОРМИ В СТРУКТУРІ ПРИСЛІВНИКОВИХ ТА ПРИКМЕТНИКОВИХ ЕКВІВАЛЕНТІВ СЛОВА...237

Терещенко Людмила

ФРАЗЕОЛОГІЧНА ВАРІАНТНІСТЬ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ КОГНІТИВНОЇ ГНУЧКОСТІ МОВИ.....243

Тищенко Тетяна

ПРОЧИТАННЯ СЛОВНИКА ОДНІЄЇ СХІДНОПОДІЛЬСЬКОЇ ГОВІРКИ (НОСІЙ, УКЛАДАЧ, ЧИТАЧ).....248

Торчинська Наталія

СЕМАНТИКА І ПРАГМАТИКА ЗВЕРТАНЬ У СУЧАСНИХ СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВАХ.....252

Торчинський Михайло

ВЛАСНІ НАЗВИ ПРОСТОРОВИХ ОБ'ЄКТІВ НА ТИТАНІ, СУПУТНИКОВІ САТУРНА.....257

Халіман Оксана

«ЗАКЛЮЧИТИ ДОГОВІР» VS «УКЛАСТИ ДОГОВІР»: ДИНАМІКА СТАНОВЛЕННЯ НОРМИ В СУЧАСНОМУ МОВЛЕННІ (НА МАТЕРІАЛІ КОРПУСУ ГРАК).....265

Христіанінова Раїса

СИСТЕМА СКЛАДНИХ РЕЧЕНЬ У КОНЦЕПЦІЇ ПРОФЕСОРА ІВАНА ВИХОВАНЦЯ.....267

Хрустик Надія

УКРАЇНСЬКА ОНОМАСТИКА: МИНУЛЕ, СУЧАСНЕ, МАЙБУТНЄ.....274

Шабат-Савка Світлана

ПИТАЛЬНІ ВИСЛОВЛЕННЯ ЯК ЕТНОМАРКОВАНІ КОНСТРУКЦІЇ УКРАЇНСЬКОМОВНОГО ДИСКУРСУ.....280

Шиманська Вікторія

СИНТАГМАТИЧНІ ЗВ'ЯЗКИ ОКАЗІОНАЛЬНИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ДЕРИВАТІВ У ХУДОЖНЬОМУ МОВЛЕННІ.....285

Шитик Людмила

СКЛАДНІ РЕЧЕННЯ ІЗ ВЗАЄМОЗАЛЕЖНИМИ ЧАСТИНАМИ В ЛІНГВОІНТЕРПРЕТАЦІЇ І. Р. ВИХОВАНЦЯ: СИНКРЕТИЧНА ПРОЄКЦІЯ.....287

Шульжук Наталія

НОВАТОРСЬКИЙ ХАРАКТЕР НАУКОВОГО ДОРОБКУ ПРОФЕСОРА І. ВИХОВАНЦЯ.....294

Юрса Людмила

ДИСКУРСИВНІ МАРКЕРИ ЯК ЗАСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ КОМУНІКА-
ТИВНОГО ПРОСТОРУ.....298

6. Попова Н. В., Катаєв А. В., Базалієва Л. В., Кононов О. І., Муха Т. А. Маркетингові комунікації : підручник. Харків : «Факт», 2020. 315 с.

7. Романенко Є. Комунікація як необхідна складова розвитку сучасного суспільства. *Демократичне врядування*. 2012. Вип. 9. URL : <http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr>.

8. Красняк О., Амонс С. Соціальні комунікації: особливості їх запровадження в період війни. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 48. URL : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-35>.

9. Bortun K., Chekaliuk V., Kravchenko O., et al. Detection of Typical Aggressive Lexical Markers through Authorization of Publicistic Texts. *Forum for Linguistic Studies*. 2024, 6(6). P. 172–183. URL : <https://doi.org/10.30564/fls.v6i6.7051>.

Олена Похилюк,
кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри української філології,
Комунальний заклад вищої освіти
«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

ОСЛАБЛЕНІ ПІДРЯДНІ ЧАСТИНИ В ПОЕТИЧНОМУ МОВЛЕННІ

Поетичне мовлення як особлива форма вербальної художньої діяльності вирізняється підвищеним рівнем експресії, яка реалізується, зокрема, через специфічні синтаксичні структури. Як зазначає Ю. Зоріна, «елементи експресії насамперед можна виділити у формах писемного мовлення, в яких образність належить до визначальних рис і мотивує їх функційне навантаження» [3, с. 37]. У цьому контексті поетичний текст демонструє схильність до переосмислення усталених синтаксичних моделей, що, своєю чергою, актуалізує такі явища, як експресивна сегментація, інверсія, синтаксична редукція та ослаблення структурних зв'язків.

Експресивні синтаксичні конструкції дослідники розглядають як прояв інноваційних тенденцій розвитку сучасного українського синтаксису, що орієнтується на аналітизм і розчленованість синтаксичних форм, які порушують цілісність реченнєвої структури [1, с. 84]. Згідно з цим підходом, аналітизм виявляється як у формальній, так і в смисловій площинах – у зростанні кількості конструкцій, де складність виявляється не в підрядності, а в прагматичному навантаженні окремих частин висловлення.

Ця навмисна розчленованість тексту є основою для утворення експресивних сегментованих конструкцій, які, при усуненні прийому розчленованості, трансформуються в нейтральні синтаксичні структури. Водночас передана інформація залишається ідентичною, що свідчить про стилістичну, а не структурну зумовленість такої організації висловлення [3, с. 38]. Таким чином, сегментованість не лише не суперечить нормативним засадам мови, а й розширює її експресивно-комунікативний потенціал.

Згідно з позицією І. Параскун, «експресивно-виражальні засоби використовуються не лише для стилістичного урізноманітнення тексту, а й для акцентування уваги на ключових авторських смислах» [6, с. 168]. Синтаксичні новоутворення демонструють активізацію механізмів внутрішньореченнєвої актуалізації, що сприяє зміщенню традиційних меж між простими та складними реченнями, а також призводить до ускладнення доцентрових зв'язків і відповідно – до переосмислення функційних ролей структурних компонентів висловлення [6, с. 168].

Особливе місце в цьому контексті посідають так звані «ослаблені» підрядні частини, які зовні зберігають вигляд підрядної конструкції, однак функціують як окремі члени простого речення. Прикладами можуть бути вислови на зразок: *«всі продовжували робити що хотіли»*, або усталені фразеологізовані структури: *«Що маємо, те маємо»* [2, с. 287]. Такі утворення ілюструють перехід синтаксично залежних частин до статусу автономних одиниць із власним прагматичним навантаженням, що дає змогу інтерпретувати їх не лише як граматичні, а й як функційно-стилістичні одиниці.

На думку Н. Івкової, «експресивні конструкції нерозривно пов'язані з авторським баченням, естетичними настановами та індивідуальним стилем» [4, с. 56]: саме тому їх варіативність і семантичне наповнення значною мірою залежать від особистісного фактора. Такий підхід дає змогу розглядати експресивні синтаксичні структури – зокрема й ослаблені підрядні частини – як інструмент формування ідіостилю, особливо в межах художнього та поетичного мовлення.

У сучасному поетичному мовленні спостерігаємо активне використання синтаксичних інновацій, серед яких особливе місце займають структури з ознаками ослабленої підрядності. Такі конструкції є результатом свідомої трансформації традиційних складнопідрядних зв'язків, де підрядна частина, починаючи з підрядного сполучника, функціонує не як залежний компонент цілісної синтаксичної структури, а як окремий самостійний сегмент. Це спричинює порушення граматичної підпорядкованості, однак не порушує смислової цілісності, оскільки функційно така частина може бути співвіднесена з попереднім реченням через семантичну залежність.

Такий прийом демонструє ослаблення синтаксичних зв'язків між частинами складнопідрядного речення на користь прагматичної автономії та поетичної експресії. Із формального погляду підрядна частина має характерні ознаки: вона починається з підрядного сполучника (*бо, що, коли* тощо), однак вербально та графічно оформлена як окреме речення, що суперечить нормативному оформленню складнопідрядної конструкції.

Наприклад, у поетичних рядках *ніхто її не упіймав. / бо щиро любить / і світ, і осінь, і яса...* [5, с. 91] спостерігаємо, як підрядна частина, що починається з каузального сполучника *бо*, не інтегрується в попереднє речення як його граматично залежний компонент. Замість цього вона функціонує автономно, підкреслюючи логічний або емоційний зв'язок із попередньою частиною лише на смисловому рівні. У цьому випадку підрядність ослаблена до рівня тематично-прагматичної співвіднесеності.

Аналогічно у фрагменті *не знав мовчань, лягали спати в ніч. / бо перелітний* [5, с. 107] сполучник *бо*, що традиційно вводить підрядну частину причини, не виконує своєї синтаксичної функції в повному обсязі. Замість цього він слугує поетичним маркером мотивації, а наступна частина – *бо перелітний* – набуває стислої, фрагментарної експресивної форми, близької до ідіоми чи фразеологізму. Такий тип конструкції не втрачає змістової цілісності, хоча й порушує граматичну субординацію.

Отже, ослаблені підрядні частини в поетичному мовленні – це не лише структури на кшталт *що маємо, те маємо* [2, с. 287], а й граматично оформлені підрядні конструкції, які у віршованому тексті постають як окремі речення, розміщені після крапки або ритмічного розриву. Їхня функційна роль зміщується з підрядного компонента на емфатичне або контекстуально-пояснювальне речення, що розширює поняття про межі реченнєвих структур і є цілком обґрунтованим у межах поетичної комунікації.

Поетична збірка Віктора Крупки «Вісь» репрезентує цілісну систему синтаксичних інновацій, що демонструють ослаблення традиційної підрядності в складнопідрядних конструкціях. Зібраний емпіричний матеріал засвідчує 25 випадків такого синтаксичного оформлення. Зокрема, простежуємо активне використання складнопідрядних конструкцій із кількома підрядними, кожна з яких оформлена як окрема синтаксична одиниця, відділена одна від одної крапками. Це спричинює розрив цілісної граматичної структури, натомість посилюючи експресивний та інтонаційний ефекти. Наприклад, у фрагменті *і починалась віра з ноти до, / і світ зростає із усміху / Господнього. / бо світ дитинний / (хто б не говорив). / бо перший погук, другий... / вже історія* [5, с. 13] підрядні частини, введені сполучником *бо*, оформлені як окремі інтонаційно-самостійні синтаксичні одиниці. Подібна структура наявна і в інших текстах: *коли вже й світ у дірочку проліз, / коли за світом трохи більше світу, / коли відлунок слався од коліс, / немов утяли це химерні діти. / немов у дзеркало дивився хтось, / а дзеркало гляділо в очі подиву* [5, с. 13]; *і тільки погляд у зими пастуший / стеріг недовідомий виднокіл, /*

рахунок вів – не міг порахувати / завершеність усіх можливих кіл, / осердя, де ще мріє титло ватри. / де дихання шпарке, вже до весни [5, с. 65]; *од темряви до світла – / мить і крок, / щемить цей крок / од темряви до світла, / душа твоя шукає віко світу, / аби терпкий осилити урок. / аби мовчати й говорити враз / із світом світла – / з темрявою гарту* [5, с. 108], що засвідчує закономірність авторського стилю, а не одиничне поетичне відхилення.

Іншу групу становлять випадки парцеляції підрядних причинних конструкцій, коли частина складнопідрядного речення функціює як самостійне речення із збереженням причинного значення. Наприклад: *бо очманіло проймають шептання любистків...* [5, с. 24]; *бо завтрашніх нас ще нема* [5, с. 29]; *бо дощ давав опору просто бути* [5, с. 33]; *бо вже стільки їх перейдено* [5, с. 66]. Такі підрядні частини набувають функційної самостійності, водночас залишаючись логічно прив'язаними до попереднього висловлення. В окремих випадках спостерігаємо порушення пунктуаційної норми – підрядна частина може бути виділена тире, як-от у фразі *і стрепенулись, і зазвали в синь, – / бо очі сині, очі волошкові... – / до найпильніших відсвітів сльози / з народжених удосвіта любовей* [5, с. 18]. Окрім причинних, фіксуємо також підрядні допустові конструкції, які функціують як самостійні синтаксичні одиниці: *той мандрівець ще! / хоч відає відпочинок* [5, с. 80]; *і ніхто, навіть ніч, ще нічого не знає. / хоч і крала настояні звечора вина...* [5, с. 94], а також випадки підрядних мети, де підрядна частина втрачає свою синтаксичну залежність, зберігаючи лише семантичне навантаження: *всесильному усе-усе приміриш: / і смуток, і ясу, і сонця коло / ще й, може, не одне... аби лиш сонця / у слові, що назвалось охоронцем, / і у весні, з якої мріє колос* [5, с. 109].

Такий системний відступ від нормативної структури складнопідрядного речення в поетичному мовленні зумовлений, з одного боку, прагненням до виразності, ритмічності, образної концентрованості, з іншого – формотворчою тенденцією до синтаксичної редукції та парцеляції. Отже, з урахуванням структурних і функційних особливостей проаналізованих прикладів, ослаблені підрядні частини в поетичному мовленні доцільно кваліфікувати як перехідні синтак-

сичні форми, у яких підрядні сполучники маркують лише смисловий зв'язок, але не визначають підпорядкованості частин, що й дає змогу трактувати такі утворення як особливий різновид ослаблених підрядних конструкцій.

Література

1. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови: Синтаксис : монографія. Донецьк : ДонНУ, 2001. 662 с.
2. Загнітко А. П. Теорія граматики і тексту : монографія. Донецьк : ДонНУ, 2014. 480 с.
3. Зоріна Ю. В. В. Стус: синтаксичні інновації в поетичному мовленні. *Записки з українського мовознавства*. 2019. Вип. 2 (26). С. 36–41.
4. Івкова Н. Еволюція поглядів на парцельовані та приєднувальні конструкції. *Вісник Черкаського університету*. 2005. Вип. 78. С. 64–72.
5. Крупка В. Вісь : поезії. Київ : Видавництво Ліра-К, 2024. 140 с.
6. Параскун І. Л. Синтаксичні особливості мови публіцистики. *Philological sciences, intercultural communication and translation studies: an experience and challenges : матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (Чернівці, 29–30 січ. 2021 р.). Чернівці : Технодрук, 2021. С. 186–190. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-073-5-2-44>.

Оксана Приймачок,

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови та лінгводидактики,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки*

УСНИЙ ПЕРЕКЛАД ЯК РІЗНОВИД ПРОФЕСІЙНОГО ПУБЛІЧНОГО МОВЛЕННЯ

Традиційно поняття публічного мовлення ототожнюється чи співвідноситься з риторикою, або ж красномовством, принаймні в його усній формі. Так, за жанровими різновидами прилюдне мовлення зазвичай поділяють на соціально-політичне, академічне, судове, уро-